

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૪૨૯/૨૦૨૬

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ઇલેશ જે. વોરા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી આર. ટી. વચ્છાણી

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના

=====

કૌશલ પ્રમોદભાઈ સોનાર

વિરુદ્ધ

ખુશી સંજય શાહ

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી રાહિલ પી. જેન (૭૩૦૫)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ તરફે અનુરાગ આર. રાઠોડ (૯૩૧૫)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ઇલેશ જે. વોરા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી આર. ટી. વચ્છાણી

તારીખ : ૨૩/૦૬/૨૦૨૬

મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી આર. ટી. વચ્છાણી દ્વારા)

૧. ફેમિલી સૂટ નં. ૭૧૫/૨૦૨૫ માં વિદ્વાન જજ, ફેમિલી કોર્ટ, અમદાવાદ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૩.૧૧.૨૦૨૫ ના ચુકાદા અને હુકમને પડકારતી હાલની અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે કબૂલાતના આધારે હુકમનામું પસાર કરવાની અરજી નકારી કાઢી હતી અને પક્ષકારો વચ્ચેના કથિત લગ્ન રદબાતલ હોવાની જાહેરાત માગતી હિન્દુ મેરેજ એક્ટ, ૧૯૫૫ ની કલમો ૫, ૭ અને ૧૨ હેઠળ અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરાયેલી અરજી ફગાવી દીધી હતી.
૨. વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે એવું ઠરાવવાની મહેરબાની કરી હતી કે રજિસ્ટર્ડ મેરેજ સર્ટિફિકેટનું અસ્તિત્વ માન્ય લગ્નનું અનુમાન ઉપસ્થિત કરે છે અને તેથી આ બાબતમાં સંપૂર્ણ ટ્રાયલ જરૂરી છે. વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે કબૂલાત પર હુકમનામા માટેની અરજી નકારી કાઢી અને મુખ્ય અરજી ફગાવી દીધી હતી.
૩. હાલની અપીલ દાખલ કરવા તરફ દોરી જતી સંક્ષિપ્ત હકીકતો નીચે મુજબ છે:

૩.૧. અપીલકર્તા નોકરી અને અભ્યાસના હેતુથી યુનાઇટેડ કિંગડમમાં રહે છે.

પ્રતિવાદી અમદાવાદ ખાતે રહે છે. અપીલકર્તાને કથિત લગ્ન વિશે ત્યારે જ જાણ થઈ જ્યારે પ્રતિવાદીએ તેના માતાપિતાનો સંપર્ક કર્યો અને તે તેની કાયદેસર રીતે પરણેલી પત્ની હોવાનો દાવો કરતું મેરેજ સર્ટિફિકેટ સોંપ્યું હતું.

૩.૨. અપીલકર્તાએ જણાવ્યું છે કે તેણે પ્રતિવાદી સાથે ક્યારેય કોઈ લગ્ન કર્યા નથી, ક્યારેય કોઈ હિન્દુ વિધિ અને સંસ્કારો સંપન્ન કર્યા નથી, અને ક્યારેય તેની સાથે પતિ-પત્ની તરીકે રહ્યા નથી. તેણે વધુમાં જણાવ્યું છે કે તે પ્રતિવાદીના પિતાની કંપનીમાં કામ કરતો હતો અને લગ્નના દસ્તાવેજો પર તેની સહી બઢતીની લાલચ હેઠળ અથવા નોકરીમાંથી છૂટા કરવાની ધમકી હેઠળ છેતરપિંડીપૂર્વક, તેની મુક્ત સંમતિ વિના મેળવવામાં આવી હતી.

૩.૩. ફેમિલી કોર્ટ સમક્ષની કાર્યવાહી દરમિયાન, પ્રતિવાદીએ પોતાનું લેખિત નિવેદન રજૂ કર્યું હતું જેમાં તેણીએ સ્પષ્ટપણે સ્વીકાર્યું હતું કે પક્ષકારો દ્વારા કોઈ વિધિ-વિધાનો સંપન્ન કરવામાં આવ્યા ન હતા અને તેમની વચ્ચે કોઈ કાયદેસર લગ્ન થયા ન હતા. તેણીએ વધુમાં સ્વીકાર્યું હતું કે પક્ષકારો પતિ અને પત્ની તરીકેનો કોઈ સંબંધ ધરાવતા નથી. આ કબૂલાતના આધારે, અપીલકર્તાએ કબૂલાત પર હુકમનામું પસાર કરવા માટે અરજી દાખલ કરી હતી. તેમ છતાં, વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે તારીખ ૧૩.૧૧.૨૦૨૫ ના હુકમ દ્વારા સદર અરજી નકારી કાઢી હતી અને મુખ્ય અરજી ફગાવી દીધી હતી.

૪. અપીલકર્તા તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે પ્રતિવાદી દ્વારા તેણીના લેખિત નિવેદનમાં કરવામાં આવેલી સ્પષ્ટ અને અસંદિગ્ધ કબૂલાત પર કાર્યવાહી ન કરીને વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે ગંભીર ભૂલ કરી છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જ્યારે પ્રતિવાદીએ પોતે સ્વીકાર્યું છે કે કોઈ હિન્દુ વિધિ અને સંસ્કારો સંપન્ન કરવામાં આવ્યા ન હતા અને કોઈ કાયદેસર લગ્ન સંપન્ન થયા ન હતા, ત્યારે સંપૂર્ણ ટ્રાયલનો આદેશ આપવા માટે કોઈ વાજબીપણું ન હતું. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે માત્ર મેરેજ સર્ટિફિકેટનું અસ્તિત્વ માન્ય લગ્નનું નિર્માણ કરી શકતું નથી જ્યારે આવશ્યક સંસ્કારો ક્યારેય સંપન્ન થયા ન હોય અને જ્યારે પ્રતિવાદીએ પોતે આ હકીકત રેકર્ડ પર સ્વીકારી હોય. વિદ્વાન વકીલે અરજ કરી હતી કે અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે અને કથિત લગ્નને રદબાતલ જાહેર કરવામાં આવે.

૫. પ્રતિવાદી તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે લગ્નની નોંધણી સિવાય, લગ્ન સંપન્ન થયા હોવાની હકીકત સ્થાપિત કરવા માટે રેકર્ડ પર અન્ય કોઈ સામગ્રી મૂકવામાં આવી નથી અને યોગ્ય હુકમ પસાર કરવા રજૂઆત કરી હતી.

૬. અમે અપીલની વિગતો, વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ અને રેકર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રીનું કાળજીપૂર્વક અવલોકન કર્યું છે.

૭. વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો મુખ્ય પ્રશ્ન એ છે કે જ્યારે પ્રતિવાદીએ પોતે તેણીના લેખિત નિવેદનમાં સ્પષ્ટ અને ચોક્કસ કબૂલાત કરી હોય કે પક્ષકારો

વચ્ચે કોઈ કાયદેસર લગ્ન સંપન્ન થયા નથી, ત્યારે શું વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટ કબૂલાત પર હુકમનામા માટેની અરજી નકારવામાં વાજબી હતી કે કેમ.

૮. તે એ બાબત દર્શાવે છે કે પક્ષકારો વચ્ચે લગ્ન સંપન્ન થયા નથી અને સંબંધિત પક્ષકારો માટે પતિ-પત્ની તરીકે રહેવાનો કોઈ પ્રસંગ બન્યો ન હતો. તેનાથી વિપરીત, તે નિર્દેશ કરે છે કે નોટિસ બજયા પછી પ્રતિવાદીએ લગ્ન સંપન્ન થયા ન હોવા છતાં મેરેજ સર્ટિફિકેટ જારી થયાની હકીકત સ્પષ્ટપણે અને પાયા વગર સ્વીકારી લીધી છે.

૯. તે એક સ્વીકૃત હકીકત છે કે, તેણીના લેખિત નિવેદનમાં, પ્રતિવાદીએ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે પક્ષકારો વચ્ચે લગ્નની કોઈ વિધિ કે સંસ્કારો સંપન્ન કરવામાં આવ્યા ન હતા અને તેમની વચ્ચે કોઈ કાયદેસર લગ્ન સંપન્ન થયા ન હતા. તેણીએ ખાસ એ પણ જણાવ્યું છે કે પક્ષકારો પતિ અને પત્નીનો સંબંધ ધરાવતા નથી. આ કબૂલાત સ્પષ્ટ, સીધી અને અસંદિગ્ધ છે, અને તે વિવાદમાં સમાવિષ્ટ મુખ્ય મુદ્દા સાથે સંબંધિત છે.

હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૭:

૧૦. હિન્દુ કાયદા હેઠળ, લગ્ન ત્યારે જ માન્ય ગણાય જો કાયદા દ્વારા જરૂરી આવશ્યક વિધિઓ અને સંસ્કારો સંપન્ન કરવામાં આવ્યા હોય. પ્રતિવાદીએ પોતે સ્વીકાર્યું છે કે આવા કોઈ સંસ્કારો અને વિધિઓ સંપન્ન કરવામાં આવ્યા ન હતા. તેથી, જે વ્યક્તિ મેરેજ સર્ટિફિકેટ પર આધાર રાખવા અને તેનો લાભ મેળવવા માગે છે તેણે રેકર્ડ પર સ્વીકાર્યું છે કે લગ્ન ક્યારેય સંપન્ન થયા ન

હતા, ત્યારે લગ્નની નોંધણીથી ઉદ્ભવતું અનુમાન ખંડિત થઈ જાય છે. આવા સંજોગોમાં, પક્ષકારોને સંપૂર્ણ ટ્રાયલમાંથી પસાર થવા નિર્દેશ આપવાથી કોઈ ઉપયોગી હેતુ સિદ્ધ થશે નહીં.

૧૧. આ તબક્કે, અમે હિન્દુ મેરેજ એક્ટ, ૧૯૫૫ ની કલમ ૭ નો સંદર્ભ લઈએ છીએ, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૭. હિન્દુ લગ્ન માટેના સંસ્કારો.—(૧) હિન્દુ લગ્ન તેમાંના કોઈપણ પક્ષકારના રૂઢિગત સંસ્કારો અને વિધિઓ અનુસાર સંપન્ન કરી શકાશે. (૨) જ્યાં આવા સંસ્કારો અને વિધિઓમાં સમ્પત્તીનો સમાવેશ થતો હોય (એટલે કે, પવિત્ર અગ્નિ સમક્ષ વર અને કન્યા દ્વારા સંયુક્ત રીતે સાત ડગલાં ભરવાં), ત્યાં સાતમું ડગલું ભરાય ત્યારે લગ્ન પૂર્ણ અને બંધનકર્તા બને છે.”

૧૨. હિન્દુ મેરેજ એક્ટ, ૧૯૫૫ ની કલમ ૭ હિન્દુ લગ્ન માટે જરૂરી સંસ્કારો સાથે સંબંધ ધરાવે છે. પેટા-કલમ (૧) જોગવાઈ કરે છે કે હિન્દુ લગ્ન કોઈપણ પક્ષકાર દ્વારા અનુસરવામાં આવતા રૂઢિગત સંસ્કારો અને વિધિઓ અનુસાર સંપન્ન કરી શકાય છે. પેટા-કલમ (૨) વધુમાં જોગવાઈ કરે છે કે જ્યાં આવા સંસ્કારો અને વિધિઓમાં સમ્પત્તીનો સમાવેશ થતો હોય, ત્યાં સાતમું ડગલું ભરવામાં આવે ત્યારે જ લગ્ન પૂર્ણ અને કાયદેસર રીતે બંધનકર્તા બને છે. કલમ ૭ માં વપરાયેલ શબ્દ “સંપન્ન” નો અર્થ એ છે કે લગ્ન યોગ્ય રીતે અને જરૂરી સંસ્કારો સાથે સંપન્ન થવા જોઈએ. જ્યાં સુધી જરૂરી રૂઢિગત વિધિઓ

અને સંસ્કારો સાથે લગ્ન સંપન્ન કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, તેને આ એક્ટ હેઠળ સંપન્ન થયેલા લગ્ન તરીકે ગણી શકાય નહીં. આવા સંપન્ન થવાના અભાવે, કાયદાની નજરમાં કોઈ માન્ય હિન્દુ લગ્ન નથી.

૧૩. હાલના કેસમાં, અમને જણાય છે કે પ્રતિવાદીએ પોતે વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટ સમક્ષ લેખિત નિવેદન દાખલ કર્યું હતું જેમાં તેણીએ સ્પષ્ટપણે અને અસંદિગ્ધપણે સ્વીકાર્યું હતું કે પક્ષકારો વચ્ચે લગ્નની કોઈ વિધિ કે સંસ્કારો સંપન્ન કરવામાં આવ્યા ન હતા અને તેમની વચ્ચે કોઈ કાયદેસર લગ્ન થયા ન હતા. તેણીએ એ પણ સ્વીકાર્યું છે કે પક્ષકારો પતિ અને પત્નીનો સંબંધ ધરાવતા નથી. આ કબૂલાત સ્પષ્ટ, સીધી અને અસંદિગ્ધ છે, અને તે વિવાદના મૂળ પાયા સુધી જાય છે. જ્યારે કથિત લગ્નનો લાભ મેળવવા માગતા પ્રતિવાદીએ પોતે રેકર્ડ પર સ્વીકાર્યું છે કે આવશ્યક લગ્ન સંસ્કારો ક્યારેય સંપન્ન થયા ન હતા, ત્યારે કલમ ૭ હેઠળ માન્ય હિન્દુ લગ્ન માટેની મૂળભૂત કાનૂની જરૂરિયાત સંપૂર્ણપણે અપ્રમાણિત ઠરે છે.

હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૮:

૧૪. અમે હિન્દુ મેરેજ એક્ટ, ૧૯૫૫ ની કલમ ૮ નો વધુ સંદર્ભ લઈએ છીએ, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૮. હિન્દુ લગ્નોની નોંધણી.—(૧) હિન્દુ લગ્નોના પુરાવાની સુવિધા આપવાના હેતુ માટે, રાજ્ય સરકાર નિયમો બનાવી શકે છે કે જેમાં જોગવાઈ કરી શકાય કે આવા કોઈપણ લગ્નના પક્ષકારો હિન્દુ લગ્ન

રજિસ્ટરમાં આવી શરતોને આધીન રહીને અને એવી રીતે તેમના લગ્ન સંબંધિત વિગતો દાખલ કરાવી શકશે.

(૨) પેટા-કલમ (૧) માં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, જો રાજ્ય સરકારનો અભિપ્રાય હોય કે આવું કરવું જરૂરી અથવા યોગ્ય છે, તો તે જોગવાઈ કરી શકે છે કે પેટા-કલમ (૧) માં સંદર્ભિત વિગતોની નોંધણી રાજ્યમાં અથવા તેના કોઈપણ ભાગમાં ફરજિયાત રહેશે, પછી ભલે તમામ કેસોમાં હોય અથવા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવા કેસોમાં હોય, અને જ્યાં આવો કોઈ નિર્દેશ જારી કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં આ સંબંધમાં બનાવેલા કોઈપણ નિયમનું ઉલ્લંઘન કરનાર કોઈપણ વ્યક્તિ પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર રહેશે.

(૩) આ કલમ હેઠળ બનાવેલા તમામ નિયમો બન્યા પછી શક્ય તેટલી વહેલી તકે રાજ્ય વિધાનમંડળ સમક્ષ મૂકવામાં આવશે.

(૪) હિન્દુ લગ્ન રજિસ્ટર તમામ વાજબી સમયે નિરીક્ષણ માટે ખુલ્લું રહેશે, અને તેમાં સમાવિષ્ટ નિવેદનોના પુરાવા તરીકે ગ્રાહ્ય રહેશે અને નિર્ધારિત ફીની ચુકવણી પર રજિસ્ટ્રાર દ્વારા તેની પ્રમાણિત નકલો અરજી કરવાથી આપવામાં આવશે.

(૫) આ કલમમાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, કોઈપણ હિન્દુ લગ્નની માન્યતાને નોંધણી ન કરવાના કારણે કોઈ અસર થશે નહીં.”

૧૫. હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૮ હિન્દુ લગ્નોની નોંધણી માટેની જોગવાઈ કરે

છે. કલમ ૮ હેઠળ નોંધણીનો હેતુ માત્ર સદર એક્ટની કલમ ૭ અનુસાર પહેલેથી જ માન્ય રીતે સંપન્ન થયેલા લગ્નનો પુરાવો પૂરો પાડવાનો છે. જો કલમ ૭ હેઠળ જરૂરી આવશ્યક સંસ્કારો સંપન્ન કરવામાં ન આવ્યા હોય તો કલમ ૮ હેઠળની નોંધણી પોતે લગ્નને માન્ય અથવા કાયદેસર બનાવતી નથી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, હિન્દુ લગ્ન ત્યારે જ માન્ય રીતે નોંધી શકાય જો લગ્ન પ્રથમ કલમ ૭ અનુસાર સંપન્ન થયા હોય. જો આપું કોઈ લગ્ન વાસ્તવમાં થયું ન હોય, તો કરવામાં આવેલી કોઈપણ નોંધણી અથવા જારી કરાયેલ પ્રમાણપત્રની કોઈ કાનૂની અસર રહેશે નહીં અને પક્ષકારો વચ્ચે પતિ અને પત્નીનો કાનૂની દરજ્જો રચાશે નહીં.

૧૬. અમારો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે, પ્રતિવાદીએ પોતે સ્વીકાર્યું છે કે કોઈ લગ્ન વિધિ અને સંસ્કારો સંપન્ન થયા ન હતા, તેથી હાલના કેસમાં હિન્દુ લગ્નની મૂળભૂત અને આવશ્યક જરૂરિયાત ગેરહાજર છે. તેથી, લગ્ન પ્રમાણપત્ર અથવા તેની નોંધણીનું અસ્તિત્વ ક્યારેય કોઈ લગ્ન સંપન્ન થયું ન હોવાની તેણીની સ્પષ્ટ કબૂલાતની કાનૂની અસરને અવગણી, વિરોધાભાસી અથવા રદ કરી શકતું નથી. વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટ એવી ધારણા પર આગળ વધીને ભૂલ કરી હતી કે લગ્નની નોંધણી પોતે જ એક અખંડ અનુમાન ઊભું કરે છે અને તેથી સંપૂર્ણ ટ્રાયલની જરૂર છે, કલમ ૭ હેઠળ સંપન્ન થવાની મૂળભૂત જરૂરિયાત સંતોષાઈ હતી કે નહીં તેની પ્રથમ તપાસ કર્યા વિના. જ્યારે પ્રતિવાદીએ પોતે સ્વીકાર્યું છે કે આવશ્યક લગ્ન સંસ્કારો ક્યારેય સંપન્ન થયા ન હતા, ત્યારે પક્ષકારોને લાંબી અને ખેંચાયેલી ટ્રાયલમાંથી પસાર થવા

નિર્દેશ આપવા માટે કોઈ વાજબીપણું કે ઉપયોગી હેતુ ન હતો.

લગ્ન સંપન્ન થવું:

૧૭. અમે નોંધીએ છીએ કે, હિન્દુ લગ્નમાં સપ્તપદીના સંદર્ભમાં, ઋગ્વેદ જણાવે છે કે સાતમું ડગલું પૂર્ણ થયા પછી, વર કન્યાને કહે છે: “સાત ડગલાં સાથે આપણે મિત્રો (સખા) બન્યા છીએ. હું તમારી સાથે મિત્રતા પ્રાપ્ત કરું અને હું તે મિત્રતાથી ક્યારેય અલગ ન થાઉં.” હિન્દુ પરંપરામાં, પત્નીને તેના પતિની અર્ધાંગિની માનવામાં આવે છે, જ્યારે તે જ સમયે તેણીની પોતાની ઓળખ સાથે અને લગ્નમાં સમાન ભાગીદાર તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. હિન્દુ કાયદા હેઠળ, લગ્નને એક સંસ્કાર ગણવામાં આવે છે. તે એક નવા પરિવારનો પાયો રચે છે.

૧૮. અમે વધુમાં નોંધીએ છીએ કે હિન્દુ લગ્ન એ એક સંસ્કાર છે, અને ભારતીય સમાજમાં તેને ખૂબ મહત્વની સંસ્થા તરીકે તેનો યોગ્ય દરજ્જો આપવો જ જોઈએ. તેથી અમે યુવાન પુરુષો અને સ્ત્રીઓને લગ્નની સંસ્થામાં પ્રવેશતાં પહેલાં કાળજીપૂર્વક વિચાર કરવા અને ભારતીય સમાજમાં આ સંસ્થાના પવિત્ર સ્વરૂપને સમજવા આહ્વાન કરીએ છીએ. લગ્ન એ માત્ર ‘ગીત-સંગીત’ કે ‘ખાન-પાન’ નો પ્રસંગ નથી. લગ્ન કોઈ વ્યાપારી સોદો નથી. તે એક ગંભીર અને પાયાની ઘટના છે જેના દ્વારા સ્ત્રી અને પુરુષ ભવિષ્યમાં કુટુંબ નિર્માણના હેતુ માટે પતિ અને પત્ની તરીકે સંબંધમાં પ્રવેશે છે, જે ભારતીય સમાજનો મૂળભૂત એકમ છે. હિન્દુ લગ્ન પ્રજોત્પાદનને સરળ બનાવે છે,

કુટુંબના એકમને મજબૂત બનાવે છે અને વિવિધ સમુદાયો વચ્ચે બંધુત્વની ભાવનાને પ્રોત્સાહન આપે છે. સર્વોપરી, લગ્ન પવિત્ર છે કારણ કે તે ર વ્યક્તિઓ વચ્ચે આજીવન, પ્રતિષ્ઠિત, સમાન, સંમતિપૂર્ણ અને સ્વસ્થ જોડાણ રચે છે. તેને એવી ઘટના તરીકે પણ ગણવામાં આવે છે જે વ્યક્તિને મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવામાં મદદ કરે છે, ખાસ કરીને જ્યારે નિર્ધારિત વિધિઓ અને સંસ્કારો યોગ્ય રીતે સંપન્ન કરવામાં આવે. રૂઢિગત વિધિઓ, તેમની ભૌગોલિક અને સાંસ્કૃતિક વિવિધતાઓ હોવા છતાં, વ્યક્તિના આધ્યાત્મિક અસ્તિત્વને શુદ્ધ અને પરિવર્તિત કરે છે તેવું માનવામાં આવે છે.

૧૯. હાલના કેસની હકીકતોમાં, પ્રતિવાદીએ પોતે તેણીના લેખિત નિવેદનમાં સ્વીકાર્યું છે કે કોઈ વિધિ-વિધાનો સંપન્ન કરવામાં આવ્યા ન હતા અને પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ કાયદેસર લગ્ન સંપન્ન થયા ન હતા. જ્યારે હિન્દુ લગ્નનો મૂળ પાયો, એટલે કે આવશ્યક સંસ્કારોનું સંપન્ન થવું, સ્વીકૃતપણે ગેરહાજર છે, ત્યારે હિન્દુ કાયદો લગ્નને સંસ્કાર તરીકે જે આધ્યાત્મિક, સામાજિક અને કાનૂની દરજ્જો આપે છે તે ક્યારેય અસ્તિત્વમાં આવ્યો ન હતો. તેથી, પક્ષકારો વચ્ચેના સંબંધે ક્યારેય પતિ અને પત્નીનો કાનૂની દરજ્જો પ્રાપ્ત કર્યો નથી. આવા અસ્તિત્વવિહીન લગ્નને પ્રમાણિત કરતો હોવાનો દાવો કરતો કોઈપણ દસ્તાવેજ કે નોંધણી પક્ષકારોને એવો દરજ્જો આપી શકતી નથી જે માત્ર યોગ્ય રીતે સંપન્ન થયેલા હિન્દુ લગ્નમાંથી જ ઉદ્ભવી શકે.

૨૦. સિવિલ અપીલ નં. ૩૦૫૦/૨૦૧૦ માં રત્નમ્મા અને અન્ય વિ.

સુજાથમ્મા અને અન્ય ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા પર આધાર રાખવો યોગ્ય છે, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે લગ્નના કરારની માત્ર નોંધણી એ લગ્ન સાબિત કરવા માટે પૂરતી નથી. હાલના કેસમાં, કથિત લગ્ન નોંધાયેલ છે અને પ્રમાણપત્ર જારી કરવામાં આવ્યું હોવા છતાં, પ્રતિવાદીએ પોતે તેણીના લેખિત નિવેદનમાં સ્વીકાર્યું છે કે કોઈ વિધિ-વિધાનો સંપન્ન કરવામાં આવ્યા ન હતા અને પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ કાયદેસર લગ્ન થયા ન હતા. તેથી, નોંધણી અથવા પ્રમાણપત્રને માન્ય લગ્નના પુરાવા તરીકે ગણી શકાય નહીં, અને વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે સદર સ્પષ્ટ કબૂલાતના આધારે હુકમનામું પસાર કરવું જોઈતું હતું.

૨૧. અપીલકર્તાએ એ પણ નિર્દેશ કર્યો છે કે તે યુનાઈટેડ કિંગડમમાં રહેતો હતો, તેને કથિત લગ્ન વિશે ક્યારેય જાણ કરવામાં આવી ન હતી, અને પક્ષકારો વચ્ચે કોઈપણ સમયે કોઈ સહવાસ થયો નથી. આ હકીકતો અખંડિત રહે છે. પ્રતિવાદી દ્વારા કરવામાં આવેલી કબૂલાત અપીલકર્તાના એ કેસને સંપૂર્ણપણે સમર્થન આપે છે કે કોઈ માન્ય લગ્ન ક્યારેય થયા નથી.

૨૨. વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે એ સમજવું જોઈતું હતું કે જ્યારે એક પક્ષકાર કોઈ લગ્ન સંપન્ન થયું નથી તેવા મૂળભૂત તથ્ય પર સ્પષ્ટ કબૂલાત કરે છે, ત્યારે કોર્ટ પક્ષકારોને લાંબી અને બિનજરૂરી ટ્રાયલમાં ધકેલવાને બદલે આવી કબૂલાતના આધારે હુકમનામું પસાર કરી શકે છે અને પસાર કરવું જોઈએ. કબૂલાત પર કાર્યવાહી કરવાનો ઇનકાર કરીને, વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે

અપીલકર્તાને અન્યાય કર્યો છે અને કોઈપણ વાસ્તવિક લાભ વિના મુકદ્દમાને લંબાવ્યો છે.

૨૩. ઉપરોક્ત કારણોસર, વિજ્ઞાન ફેમિલી કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ ટકી શકે તેમ નથી. અપીલ મંજૂર થવાને પાત્ર છે.

૨૪. ફેમિલી સૂટ નં. ૭૧૫/૨૦૨૫ માં વિજ્ઞાન જજ, ફેમિલી કોર્ટ, અમદાવાદ દ્વારા પસાર કરાયેલો તારીખ ૧૩.૧૧.૨૦૨૫ નો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ આથી કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવે છે. અપીલકર્તા અને પ્રતિવાદી વચ્ચેના કથિત લગ્નને શરૂઆતથી જ રદબાતલ જાહેર કરવામાં આવે છે, કારણ કે આવા લગ્નમાંથી કોઈ અધિકાર કે જવાબદારી ઉદ્ભવતી નથી.

૨૫. પક્ષકારોના સંબંધમાં જારી કરાયેલ લગ્ન નોંધણી અને લગ્ન પ્રમાણપત્ર રદ કરવા માટે સક્ષમ સત્તામંડળ સમક્ષ યોગ્ય પગલાં લેવાની અપીલકર્તા માટે સ્વતંત્રતા અનામત રાખવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નહિ.

(ઇલેશ જે. વોરા, ન્યાયમૂર્તિ)

(આર. ટી. વચ્છાણી, ન્યાયમૂર્તિ)

એમવીપી

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય

તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====